

Algemene besprekpunten punten voor College - neonicotinoïden

De algemene conclusie naar aanleiding van het EASAC-rapport voor bijen is:

“De belangrijkste blootstellingsroute voor bijen is via nectar en pollen. Met het verbieden van toepassing in bloeiende bij-aantrekkelijke gewassen is deze route uitgeschakeld. Via driftreducerende maatregelen wordt belasting buiten het veld tot een minimum teruggebracht. Ook de blootstelling via onkruiden in het veld, drinkwater en volggewassen wordt laag geacht. De nog toegelaten toepassingen kunnen volgens Ctgb toegelaten blijven tot de volgende herbeoordeling van deze stoffen.”

Er leven binnen het Ctgb echter enkele punten die niet als zodanig in de reactie op het rapport naar voren komen omdat het EASAC-rapport hier niet op ingaat, maar die in ieder geval de aandacht van het College behoeven.

1) Uitplanten van siergewassen na behandeling in bedekte teelt

Toepassing in bloeiende bij-aantrekkelijke gewassen is momenteel alleen toegestaan ná de bloei. Uitzondering hierop is de toepassing in bepaalde kasteelten waarbij behandelde planten later verkocht worden en dan wel buiten uitgeplant kunnen worden. Het gaat hier om behandeling in sierplanten. Behandelde plantjes kunnen residuen bevatten die in nectar en stuifmeel terecht komen en zo kunnen bijen blootgesteld worden. De hoogte van deze residuen en dus ook het mogelijke risico is onbekend. Wel heeft Greenpeace onderzoek uitgevoerd naar residuen in siergewassen in hele planten, waarbij zij veel verschillende stoffen aantreffen. Deze gehalten zijn niet direct te gebruiken voor een risicobeoordeling op basis van blootstelling aan nectar en stuifmeel, maar duiden mogelijk wel op een relevante blootstellingsroute. Temeer daar siergewassen vaak juist verkocht worden aan particulieren met het idee dat het bijvriendelijke planten zijn.

Inmiddels houden wij in de ecotoxibeoordeling voor bijen wel rekening met deze blootstellingsroute (hoewel dit nog niet verwerkt is in een officiële werkafspraken of de Evaluation Manual), maar bij de huidige toelatingen is hij over het hoofd gezien. Overigens ook bij EFSA en de Europese Commissie, aangezien alle kastoe toepassingen buiten het moratorium gehouden zijn.

2) Spuittoepassing in appel en peer

Momenteel is spuittoepassing in appel en peer van imidacloprid ná de bloei toegestaan. Dit is gebaseerd op studies met honingbijen. Het is inmiddels duidelijk dat veldstudies met honingbijen risico's voor andere bijen niet dekken. Bovendien is gebleken dat residuen in houtige gewassen lang kunnen blijven zitten bij toepassing als bevloeiing. Er is geen informatie over de hoogte en persistentie van residuen in appelbloesem na bespuiting van de boom in het vorige jaar, maar dit is mogelijk een relevante blootstellingsroute.

Voor niet-permanente gewassen heeft Ctgb wachttijden ingesteld voor honingbij-aantrekkelijke volggewassen. Deze is gebaseerd op onderzoek in niet-houtige planten (koolzaad, klaver, maïs). Een wachttijd is bij de toepassing in appel en peer niet nodig, maar het is de vraag of de studie in kruiden wel relevant is voor houtige gewassen.

De huidige toelating in appel en peer is in overeenstemming met het moratorium. EFSA en de Europese Commissie hebben geen uitzondering gemaakt voor permanente/houtige gewassen.

3) Compostering van behandelde planten

Een mogelijke andere blootstellingsroute is via compost, in het geval dat (vooral) in de kas behandelde planten, bijvoorbeeld aubergineplanten, afgeschreven worden. Deze planten worden waarschijnlijk op de composthoop gegooid (volgens Ctgb werkzaamheidexpert). Hierbij wordt geen rekening gehouden met eventuele residugehalten. Het gehalte kan echter best hoog zijn, afhankelijk van de behandelingen die de plant heeft gehad. Indien de

compost wordt gebruikt voor buiten bloeiende planten, kunnen bestuivers via systemische opname in de plant hieraan blootgesteld worden. Overigens kunnen ook andere organismen, zoals bodemorganismen, blootgesteld worden. Het is niet bekend hoe groot het potentiële risico is van deze route. De blootstellingsroute wordt noch in het huidige, noch in het toekomstige toetsingskader meegenomen (voor geen enkel milieu-aspect).

4) Aardappel

Aardappel is het enige bloeiende gewas buiten waarin toepassing van imidacloprid en thiamethoxam nog is toegestaan. Toepassing mag alleen als grondbehandeling, dus bij poten. Er wordt niet tijdens de bloei gespoten. De toepassing is wat dat betreft vergelijkbaar met een zaadbehandeling. Aardappel staat niet op de EFSA/COM verbodsjijst, omdat het in het verleden niet werd gezien als een aantrekkelijk gewas voor honingbijen. Er spelen nu twee dingen:

- a) Het is al langer bekend dat hommels en andere bijen wel vliegen op aardappel. Omdat het huidige toetsingskader niet berekend is op niet-Apis bijen, is het risico voor deze andere bijen kwalitatief beoordeeld. De werkingstijd tegen de (uiteraard gevoelige) doelorganismen van deze middelen is korter dan de tijd tot de bloei, wat erop wijst dat residuen in de plant tijdens de bloei laag zijn. Daarom is aangenomen dat het onwaarschijnlijk is dat bij de bloei negatieve effecten zullen optreden op bijen. Dit is echter niet onderbouwd met residumetingen of andersoortig veldonderzoek. Uit veel recent onderzoek is gebleken dat hommels en andere bijen mogelijk gevoeliger zijn dan honingbijen.

- b) Het is recent bekend geworden dat ook honingbijen kunnen vliegen op aardappelbloemen.

Om restricties die vastgesteld zijn tijdens de herbeoordeling neonicotinoïden/bijen van 2011 te kunnen handhaven, is in Nederland is een lijst vastgesteld waarin voor alle gewassen van de DTG-lijst is aangegeven of ze aantrekkelijk zijn voor honingbijen. Deze is opgenomen in de Ctgb Evaluation Manual. Momenteel werken we met versie 1.0: <http://www.vwa.nl/onderwerpen/meest-bezocht-a-z/dossier/gewasbescherming/lijst-aantrekkelijke-gewassen-voor-bijen>. Aardappel is volgens deze lijst niet aantrekkelijk voor honingbijen.

Recent heeft 5.1.2.e van bijen@wur in opdracht van het ministerie van EZ een lijst opgesteld van alle gewassen waarvan uit de literatuur blijkt dat ze aantrekkelijk zijn voor honingbijen. Hierin staat een waardering aangegeven voor zowel nectar als pollen, van 0 (niet aantrekkelijk) tot 4 (erg goed), plus voor elk gewas gegevens over de bloeitijd en suikerconcentratie in nectar. Over het algemeen strookt de informatie van 5.1.2.e met die in de huidige 1.0 lijst. Op enkele punten echter niet. Het voor de Nederlandse landbouwsector meest invloedrijke verschil zit hem in aardappel. In 5.1.2.e lijst krijgt aardappelpollen een 2 (= gemiddeld). Dit is gebaseerd op persoonlijke communicatie met onderzoekers uit Denemarken en Frankrijk en op eigen ervaring. Het rapport van 5.1.2.e is inmiddels afgerond en op de site van bijen@wur geplaatst.

Half maart 2015 was er een Praper meeting over bijenrisico's van neonicotinoïden. Daar werd het Deense onderzoek (inmiddels gepubliceerd) toegelicht door de Deense expert en besproken. De conclusie was, op basis van het Deense onderzoek en op basis van persoonlijke ervaring van verschillende deelnemers, dat aardappelstuifmeel inderdaad als aantrekkelijk voor honingbijen beschouwd moet worden. Niet superaantrekkelijk, maar onder bepaalde omstandigheden (rijke bloei van aardappel en weinig ander aanbod in de buurt) zeker aantrekkelijk.

Ook het nieuwe Europese guidance document voor bijen van de EFSA (nog niet geldig) classificeert aardappel als aantrekkelijk (hoewel met de aantekening dat de literatuur hier controversiële informatie over geeft en dat het meestal als weinig aantrekkelijk wordt beschouwd).

Op basis van deze informatie is het nodig de Nederlandse lijst aan te passen: aardappel moet als wél aantrekkelijk voor honingbijen aangemerkt worden. De procedure hiervoor is dat de aangepaste lijst naar de leden van de werkgroep over bestrijdingsmiddelen en bijenrisico's wordt gestuurd, dat eventueel commentaar indien relevant wordt verwerkt door NVWA en Ctgb, dat Ctgb de lijst vaststelt in een Collegevergadering en dat daarna de NVWA de aangepaste lijst op internet publiceert. De mail naar de werkgroepleden wordt begin juli verstuurd.

Het zou uiteraard nog beter zijn als Nederland geen eigen lijst heeft, maar kan verwijzen naar een Europese lijst. Zolang er nog geen Europese lijst is vastgesteld, is een Nederlandse lijst echter nodig.

Er kunnen zodoende mogelijke risico's bestaan voor zowel honingbijen als andere bijen. Deze toelating is ook betrokken in de bezwaarzaak van imidacloprid (zitting van afgelopen woensdag 10 juni, volgende zitting op 16 september). Hierbij speelt vooralsnog alleen punt a.

Het nieuwe EFSA GD zal aardappel nu ook als aantrekkelijk voor honingbijen definiëren en EFSA zal in 2015 een herbeoordeling uitvoeren van alle neonicotinoïden. Het is echter nog niet 100% zeker dat aardappel daadwerkelijk zal worden toegevoegd aan de lijst. Het Ctgb kan dit punt nog extra onder de aandacht brengen.